

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการที่ดินเกษตรไทย : จากวิกฤตสู่ยั่งยืน” มีวัตถุประสงค์ 6 ประการ คือ (1) เพื่อทบทวนนโยบาย กฎหมายและวิธีปฏิบัติในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรจากอดีตถึงปัจจุบัน (2) เพื่อศึกษา ปัญหา สาเหตุของปัญหาในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร (3) เพื่อศึกษาสถานการณ์ที่ดินเพื่อการเกษตรที่มีผลจากนโยบายการจัดการที่ดินในอดีตถึงปัจจุบัน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของประเทศ (4) เพื่อศึกษาบทเรียนจากนานาชาติในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรที่สามารถนำมาใช้ในประเทศไทย (5) เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มสถานการณ์ที่ดินเพื่อการเกษตรในอนาคต รวมทั้งการปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางอาหาร (6) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย มาตรการ และแนวทางในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืน รวมทั้งความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมต่อการเกษตรอยู่ในปัจจุบัน

ผลจากการวิจัยพบว่าจากหลักฐานทางโบราณคดียืนยันว่าได้มีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่ทำการเกษตรในประเทศไทยประมาณ 9,000 ปีมาแล้ว มีวิวัฒนาการของหน่วยงานการบริหารจัดการเกษตร คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งได้เริ่มมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรอยุธยา ที่มีการจัดตั้งกรมฯ และวิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน มีหน่วยงานระดับ กรม 15 กรม รัฐวิสาหกิจ 5 แห่ง องค์การมหาชน 3 แห่ง มีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 11 ฉบับ และข้อตกลงพหุภาคี 3 ฉบับ ในด้านผลจากการบริหารจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรของประเทศไทยจากอดีตที่ผ่านมาส่วนหนึ่งไม่เป็นไปตามหลักการการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรที่มี 5 ประการ คือ (1) คงที่ดินไว้เพื่อการผลิตทางการเกษตรรวมทั้งเพิ่มผลผลิต (2) มีความมั่นคงในการผลิตโดยลดความเสี่ยงลง (3) ป้องกันความเสื่อมโทรมของที่ดินและน้ำ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม (4) มีผลตอบแทนที่คุ้มต่อการลงทุนการผลิต และ (5) สร้างความเป็นธรรมต่อสังคม

ปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรจากอดีตถึงปัจจุบันสรุปได้ว่ามีขอบเขตที่กว้างขวาง ยุ่งยากและซับซ้อน ที่รวมถึงปัญหาการใช้ที่ดิน ปัญหาการถือครองที่ดิน ปัญหาประสิทธิภาพการผลิต การสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมที่เหมาะสมเพื่อกิจกรรมอื่น ความเสื่อมโทรมของที่ดินและระบบนิเวศ ภัยพิบัติจากอุทกภัยและภัยแล้ง ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรโดยตรง

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้และให้เป็นไปตามหลักการการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร 5 ประการ ดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีข้อเสนอเชิงนโยบายที่มียุทธศาสตร์ 6 ด้าน คือ (1) การจัดทำแผนการใช้ที่ดินของชาติ (2) การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม (3) การอนุรักษ์ทรัพยากรที่ดินเพื่อการเกษตร (4) การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร (5) การจัดที่ดินทำกินในอนาคต และ (6) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการที่ดินเพื่อการเกษตร

Abstract

The research project “Thai Agricultural Land Management: From Crisis to Sustainability” has six objectives: (1) To compile and review Thailand’s agricultural land policies, laws, and implementation methods from the past until the present; (2) To study the problems in agricultural land management and their causes; (3) To study the situations in agricultural land use that are caused by land management policy, as well as land use change at the national level; (4) To identify the lessons in managing agricultural land that could be learned from international cases and applied to Thailand; (5) To analyze trends in agricultural land use in the future, as well as adapting to climate change and maintaining food security; and (6) to propose policy recommendations, including measures and approaches to sustainable management of agricultural land, as well as possible ways to alter current land use patterns in areas that are inappropriate for agricultural uses.

In terms of research findings, archeological evidence confirms the existence of human settlements based on agricultural production in Thailand from about 9,000 years ago. Organizations that manage agricultural land have also evolved over time from Krom Na (Ministry of the Rice Land) during the Ayutthaya period into the current Ministry of Agriculture and Cooperatives, with 15 departments, 5 state enterprises, and 3 public organizations. There are currently 11 relevant national laws and 3 multilateral agreements.

The efforts to manage agricultural land so far have not produced results that are in line with the basic five principles. These principles include: (1) to reserve land for agricultural production while increasing productivity; (2) to improve production security by reducing risks; (3) to prevent deterioration in soil and water quality, as well as the environment; (4) to generate adequate revenues that justify investment; (5) to enhance social justice.

The problems in managing agricultural land in Thailand cover a wide range of complicated and complex issues, including land-use problems, land tenure problems, productivity problems, and loss of agricultural land to non-agricultural uses, deterioration of soil quality and ecosystems, floods and droughts. These problems all affect the quality of life of farmers directly.

Accordingly, the proposed policy encompasses six strategies, namely: (1) development of a national land use plan, (2) protection of agricultural land, (3) conservation of agricultural land resources, (4) increase in agricultural land productivity, (5) allocation of future farmland, and (6) improvement of efficiency in managing agricultural land.